

ŞÜPHELİ VE DEĞERSİZ TİCARİ ALACAKLAR, HUKUKSAL SEYRİ VE MUHASEBE KAYITLARI¹

155

Mehmet Serdar ATAY

Dr.Öğr.Üye. Kırıkkale Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman A.B.D.,
satay@hotmail.com

¹ Bu çalışma; Kırıkkale Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında “2014/050-Vergi Usul Kanunu ve Türk Muhasebe Sistemi Çerçevesinde Şüpheli Alacakların Değerlendirilmesi” adlı bilimsel araştırma çerçevesinde teşvik almıştır.

ŞÜPHELİ VE DEĞERSİZ TİCARİ ALACAKLAR, HUKUKSAL SEYRİ VE MUHASEBE KAYITLARI

ÖZ

V.U.K.'nun 323.maddesine göre şüpheli alacaklar; ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla; dava veya icra safhasında bulunan alacaklar ve yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafın ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklardır. Bunlar dışında bir alacağın şüpheli hale gelmesi için alacağın zamanında tahsil edilmemiş olması, firmanın bilanço usulünde defter tutuyor olması ve alacağın teminatsız olması gerekmektedir. İşletmelerde şüpheli alacakların yanında vazgeçilen alacaklar ve değersiz alacaklar da mevcut olabilir. Değersiz alacak mahkeme kararına göre veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline imkân kalmayan alacaklardır. Vazgeçilen alacaklar da konkordato ve sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacakları içermektedir. Değersiz alacak kesinleştikten sonra 659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar hesabına alınır. Vazgeçilen alacaklarda ise bekleme süresi 3 yıldır; daha önce işin terki, ölüm veya devir hallerinde alacak K/Z hs'na intikal ettirilir. Alacaklar ilgili tüm işlemlerde V.U.K. hükümleri uygulanır.

Anahtar Kelimeler: Şüpheli Alacaklar, Değersiz Alacaklar

SUSPICIOUS AND VALUABLE TRADE RECEIVABLES, LEGAL NAVIGATION AND ACCOUNTING RECORDS

ABSTARCT

From T.P.L.'s 323. Article, suspecious receivables, in condition of relevant to having commercial and agricultural gain or continuation of commercial and agricultural gain, in phase of to be lawsuit receivables or execution receivables and protests or having unpay of indebted side in spite of asking once or more times, are not worth to be lawsuit and execution receivables prosecution. Except these, once a receivables became suspecious it have to collected after the right time, firm registers like balance method and receivables must be unguaranteed. Administrations could have suspecious receivables and abandoned receivables and worthless receivables. Worthless receivables are unable collected receivables according to law court or conviction of a document abandoned receivables contains abandoned to taken by the way of concordat and via peace. After the worthless receivables became definite, 659 Other Ordinary Expense and Losses are taken to bill in abandoned receivables, waiting period is 3 years. While the condition of the ex job's leaving, death and transfer. Receivables are innerited to P/L hs. All processes about receivables have T.P.L. rules.

Keywords: Suspecious Receivables, Worthless Receivables

I.GİRİŞ

İşletmelere dâhil olan alacaklar, bir takım şartların varlığı halinde karşılık ayrılmak suretiyle gider yazılabilmektedir. Bu imkân VUK.'nun 323.maddesinde “Şüpheli Alacaklar” başlığı altında düzenlenmiştir. İlgili maddede, karşılık ayrılmasına ilişkin esas ve usuller belirtilmiştir. Uygulamada, şüpheli alacak karşılığı ayrılmasına ilişkin olarak çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir (Taş ve Suat, 2004:89). Çalışmada şüpheli alacaklarla ilgili esas ve usullerin genel olarak belirtilmesinin yanı sıra, değersiz hale gelen alacaklar, ya da alacaktan vazgeçilmesi durumunda uygulamada karşılaşılan bazı sorunlara değinilmiştir. Çalışmanın son kısmında uygulamaya ilişkin örnekler verilmiştir.

1. ŞÜPHELİ ALACAKLAR

1.1. Tanım

Şüpheli ticari alacaklar hesabı tahsil edilebilmesi hususunda şüphe (*kuşku*) duyulan ticari alacakların izlenmesine ayrılmıştır (Sevilengül, 2016:27). Muhasebe sistemi uygulama genel tebliğinde şüpheli alacaklar şu şekilde tanımlanmaktadır. Şüpheli Alacaklar “*Ödeme süresi geçmiş, bu nedenle vadesi birkaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacakları kapsar*” denilmektedir. Bu durum V.U.K. 323. maddesinde ise “*şüpheli alacaklar*” başlığı altında şu şekilde yer almaktadır. “Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar,
2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar” şüpheli alacak sayılır.

Tahakkuk esasının geçerli olduğu kazançlarda gelirin elde edilmiş sayılması için tahsil edilmesi beklenmez. Tahakkuk eden yani miktar ve tutar itibarıyla kesinleşen gelir, elde edilmiş sayılarak vergiye tabi tutulur. “ Henüz tahsil edilmemiş olan ancak tahakkuk ettiği için gelir yazılan tutarların tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda bu tutarların vergi matrahından düşülmesine izin verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde tahsil edilmesi imkansız hale gelen alacaklar üzerinden de vergi ödenmiş olur ki böyle bir durum gerçek kazancın vergilenmesi ilkesine ters düşmektedir” (Vural ve Mahmut, 200:64).

1.2. Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılmasının Şartları

İşletmeler, çeşitli nedenlerden dolayı, bazı ticari alacaklarının tahsilinin gerçekleşmeyeceğini düşünürler. Bu durumda işletmeler bu ticari alacaklarına tahsili şüpheli alacak derler ve tahsilinin yapılamayacağından şüphelendikleri bu senetli veya senetsiz alacaklarını tahsili şüpheli alacaklar hesabı açarak bu hesabın borcuna kaydederler. Böylece bu şüpheli alacaklarını tahsilinden şüphelenmedikleri alacaklarından ayırmış olurlar (Kalenderoğlu, 2016:184). Tahsilinin şüpheli olduğu değerlendirilen alacak için belirlenen karşılık tutarı bu hesaba alacak 654 Karşılık Giderleri hesabına borç yazılır (Sevilengül, 2016:274). Şüpheli alacakların ne zaman şüpheli hale geleceği ve şüpheli alacaklar için nasıl karşılık ayrılacağı belli şartlara bağlıdır;

1.2.1. Alacak zamanında tahsil edilmemiş olmalıdır.

Bir alacağın şüpheli hale gelmesi için vadesinde tahsil edilmemiş olması gerekir. Diğer bir ifadeyle vadesi gelmemiş alacaklar için karşılık ayrılamaz (Güneş vd., 2010:94).

1.2.2. Bilanço usulünde defter tutulmuş olması gerekir.

Şüpheli alacaklar için pasifte karşılık ayrılacağından, şüpheli alacak karşılığı uygulaması sadece bilanço usulünde defter tutan mükellefler için söz konusu olabilecektir. “Şüpheli ticari alacaklar karşılığı hesabı pasif karakterli bir bilanço hesabıdır. Fakat düzenleyici bir hesap olduğundan bilançonun aktifinde indirim(-) olarak yer alır” (Kalenderoğlu, 2016:184).

1.2.3. Alacak ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve sürdürülmesi ile ilgili bulunmalıdır.

Alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve sürdürülmesi ile ilgili olması şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için temel koşuldur. Bir başka ifadeyle alacak işletmenin normal faaliyetleri dışında doğmuş bir alacağın şüpheli hale gelmesi durumunda karşılık ayrılamaz.

1.2.4. Alacak dava veya icra safhasında bulunmalıdır.

Dava ve icra safhasında bulunan alacaklar, alacaklı ve borçlu arasında borç ilişkisi sebebiyle bir anlaşmazlık doğmuş ve alacak mahkemeye düşmüşse veya alacaklı icra takibine girişmiş, borç için teminat gösterilmişse, bunun satılması için borçlu müracaat ettiği hallerde alacak şüphelidir. Borç ödmeden aciz vesikasına bağlanan alacaklarda bu vesikanın kati mahiyeti haiz olmaması sebebiyle şüpheli sayılmıştır. Alacağın şüpheli sayılabilmesi için dava ve icra safhasında bulunması yeterlidir (Ataman, 2001:368).

Borcunu rızası ile ödemeyen borçlu, alacaklının talebi üzerine, devlet kuvveti ile borcunu yerine getirmeye zorlanır. Alacaklının, borcunu ödemeyen borçluyu hukuk dairesi dışında zorlaması ve alacağının doğrudan doğruya kendisinin almaya kalkması yasaktır. Böyle durumlarda, alacaklının alacağına kavuşmasını sağlamak için devletin cebri icra organlarınca borçlunun mallarına el konur. Bu mallar satılır ve elde edilen para ile alacaklının alacağı ödenir. İcra takibinin esas ve usulleri 09/06/1932 tarih ve 2004 kanun numarası ve 2128 sayılı İcra İflas Kanunu'nda düzenlenmiştir. V.U.K. 323. maddesinde dava veya icra safhasında bulunan alacaklar şüpheli alacak olarak sayılmıştır. Şüpheli alacak karşılığı ayırmak bakımından, alacağın hangi nedenle dava veya icra konusu yapıldığının bir önemi yoktur. Alacağın varlığı, vadesi veya miktarı ihtilaf konusu olabileceği gibi, borçlunun ödeme kabiliyetini yitirmiş olması da ihtilaf nedeni olabilir. Bir alacağın dava veya icra safhasında olması o alacağın şüpheli alacak niteliğine sahip olması için yeterlidir. Söz konusu alacağa ilişkin davanın borçlu tarafından açılmış olması durumu değiştirmeyecektir.

Mahkemeye, icraya takip dilekçesinin verilmiş olması alacağın dava veya icra safhasına intikal ettiğini gösterir. Ancak şekli bir başvuru alacağın şüpheli sayılabilmesi için yeterli sayılmaz. Dava ve icra safhasının ciddi şekilde takip edilmesi gerekir (Maliye Bakanlığının 13.9.1999 tarih ve 29/2978-323-162-38446 sayılı muktezası). Bir alacağın dava ve icra safhasında olması nedeniyle şüpheli alacak niteliğini kazanabilmesi için başvurudan sonra davanın mahkemede görülmekte olması, icraya intikal eden ihtilafın da ödeme emrine bağlanmış olması gerekir.

Bedeli tahsil edilemeyen döviz cinsinden yurt dışı alacaklar için; V.U.K.'nun 323. maddesinde belirtilen şartların yerine getirilmesi halinde karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır. Ancak yurt dışındaki müşteriden olan alacakların ülkesinde dava veya icra safhasına getirilmeden Türkiye'de icraya başvurarak karşılık ayrılması mümkün değildir (Maliye Bakanlığının 23.2.1999 tarih ve 29/2979-323-153-6359 sayılı muktezası). İcra takibinin ciddi olarak yapılmaması nedeniyle dosyası takipten düşen alacak, şüpheli alacak kabul edilmez (Danıştay 3. Dairesinin 10.06.1987 tarih ve E: 1986/2768, K: 1978/1552 sayılı kararı). Bir alacağın şüpheli sayılabilmesi için bu alacağa ait senedin ilk cırantası hakkında icra takibinde bulunulması yeterli olup, ayrıca asıl borçlu hakkında icra takibi yapılması da gerekli değildir (Danıştay 3. Dairesinin 11.12.1989 tarih ve E: 1989/4216, K: 1989/2768 sayılı kararı). Borçlunun aciz vesikası alması nedeniyle değersiz alacak haline gelen alacak, gelecekte takip edilebilmesi için, iz bedeli üzerinden hesaplarda tutularak muhasebenin izleme görevini sürdürmesi sağlanabilir. Bu tür bir alacak ileride tahsil edildiği dönemde kar yazılır (Sevilengül, 2016:279). İcra takibinin (*Genel Haciz Yolu İle Takibin*) safhaları izleyen şekilde açıklanabilir;

A-Takip Safhası: İcra ve İflas Kanununda uygulamada en çok kullanılan genel haciz yolu ile takip türü geniş bir biçimde düzenlenmiştir. “Genel haciz yolu ile takibin konusu rehinle temin edilmemiş olan ve bir kambiyo senedine de dayanmayan bütün para ve teminat alacaklar takip safhasındadır. Ayrıca, alacağın herhangi bir senede bağlı olması şart olmayıp, alacağı senede bağlı olmayan alacaklı da bu takip yoluna başvurabilir. Genel haciz yolunun safhaları şunlardır” (Öcal ve Emeksiz, 1996:32): Genel haciz yolu alacaklının icra dairesine yapacağı bir takip talebi ile başlar. Alacaklı takip talebini yetkili icra dairesine yazılı veya sözlü olarak yapar. Takip talebi genellikle yazılı olarak yapılır ve bunun içinde basılı “takip talebi örneği” kullanılır. Sözlü olarak yapılan takip taleplerinde ise, alacaklının icra dairesine verdiği bilgiler basılı tutanağa geçirilir ve bu tutanak taraflarca imza altına alınır. Takip talebinin geçerli kabul edilmesi ve buna istinaden borçluya ödeme emri gönderilebilmesi için, takip talebinde yer alması gereken bir takım kayıtlar vardır. Bu kayıtlar; Alacaklının kimliği ve adresi,

Borçlunun kimliği ve adresi, Alacak tutarı, Senet veya senet yoksa borcun sebebi, Takip yollarından hangisinin seçildiği ve Alacaklının veya vekilinin imzasıdır. Takip talebinde yer alması gereken bu kayıtların varlığı durumunda ödeme emri safhasına geçilir.

B-Ödeme Emri: Alacaklının yetkili icra dairesinde takip talebinde bulunması üzerine, takip talebini alan icra dairesi bir ödeme emri düzenleyerek borçluya gönderir. Ödeme emri, icra takibinde borçluya karşı yapılan icra takip işlemlerinin ön şartını oluşturmaktadır. Borcun ve takip giderlerinin 7 gün içinde ödenmesi veya borçlunun ödeme emrine 7 gün içinde itiraz etmesi gerekir. Verilen 7 günlük süre içinde borçlu tarafından itirazda bulunulabilir. Borçlu borcundan dolayı itirazda bulunursa icra takibi durur, itirazda bulunulmazsa icra takibine devam edilir ve ödeme emri kesinleşir. Ödeme emrinden bir sonraki safha haciz safhasıdır.

C-Haciz Safhası: Ödeme emrinin kesinleşmesine rağmen borçlu borcunu ödemezse, alacaklı takibe devam edilmesini isteyebilir. İcra takibinin ödeme emrinin kesinleşmesinden sonraki safhası haciz safhasıdır. Alacaklının haciz isteme hakkı, ödeme emrinin tebliğinden itibaren 1 yıldır. Bu sürenin geçmesi ile haciz isteme hakkı düşer. Alacaklının “haciz talebi”nde bulunması üzerine icra dairesi en geç üç gün içerisinde harekete geçer ve borçlunun alacağı yetecek miktardaki malına el koyar. Danıştay, vermiş bulunduğu bazı kararlarında borçlunun bir kısım mallarının haczedilmesinin, alacak açısından teminat niteliğinde olduğunu ve bu nedenle de bu alacaklar için ancak teminattan geri kalan kısım için karşılık ayrılabilmesini belirtmiştir. Bu şekildeki karar örneklerinden biri şu şekildedir; (Taş ve Suat, 2004:91) “Haczedilen malların alacağı karşılayacak değere sahip bulunması ve alacağın teminata bağlanması halinde, şüpheli alacaktan söz edilemeyeceği gibi, ortaklığın izalesi yolunda verilen karar üzerine satış işlemi 1986 yılında yapılmış olduğundan 1982 yılında alacağın ne kadarının tahsil edilebileceği bilinmeden, teminatı durumda bulunan alacak için peşin karşılık ayrılamaz ve yükümlünün vergi kaybına neden olan eylemi kusur cezası kesilmesini gerekli kılar.”(02.02.1989 tarih ve E.No:1988/1273,K.No:1988/262)

D-Paraya Çevirme Safhası: Alacaklının alacağı, haczedilen malların satılıp elde edilen para ile ödenir. Hacizli malların paraya çevrilmesi için alacaklı ve borçlu tarafın satış talebinde bulunması gerekir.

E-Paraların Paylaştırılması Safhası: Paraların paylaştırılması safhası son safhadır. Paraların paylaştırılması safhasına geçilebilmesi için alacaklının herhangi bir talebine gerek kalmadan icra dairesi tarafından paylaşım re’sen yapılır (Öcal ve Emeksiz, 1996:33).

F-Borcun Ödenmemesi Durumunda Aciz Belgesi: Paraların paylaştırılması ya da ödenmemesi sonucu alacaklı alacağının tamamını alamamış olabilir. Bu durumda icra müdürü ödenmeyen alacak kesimi için bir belge düzenler ve alacaklıya verir. Hiçbir harca resme tabi olmayan bu belgeye “*borç ödemedi aciz belgesi*” adı verilir. Aciz belgesine, alacaklı ve borçlunun kimlikleri ve adresleri, yapılan takibin çeşidi paylaşım işleminin sonucu, alacağın miktarı ve aciz belgesinin ne miktar alacak için verildiği yazılır. Aciz belgesinin verilmesi ile alacaklının alacağı son bulmaz, aksine bu alacak borçluya karşı mevcut olmakta devam eder; hatta alacaklının durumu borç ödemedi aciz belgesi ile kısmen kuvvetlendirilmiş olur. Değersiz alacaklarda ise, alacağın kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline imkan kalmamaktadır (VUK md.322). Dolayısıyla kuvvetlendirilmiş bir şekilde mevcut olmakta devam eden alacağın aciz vesikasına bağlandığı gerekçesiyle değersiz alacak olarak nitelendirilmesi ve doğrudan zarar yazılması mümkün değildir (Taş ve Suat, 2004:92).

1.2.5.Alacak teminatsız olmalıdır.

VUK’ nun 323. maddesinde açıkça ifade edildiği gibi teminatlı alacaklar için karşılık ayrılmaz. Yani bir alacağın şüpheli sayılması ve karşılık ayrılabilmesi için teminata bağlanmamış olması gerekir. Alacak teminata bağlanmışsa, alacağın şüpheli olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Alacağın bir kısmı teminatlı ise, şüpheli alacak karşılığı teminatı aşan kısım için ayrılabilir. Alacağın ne kadarının teminatsız olduğunun bilinmemesi halinde, kısmen de olsa karşılık ayrılamayacaktır.

1.2.6. Yapılan protestoya veya yazı ile birden fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmiş ancak dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olması gereklidir.

V.U.K.’nun 323. maddesinin birinci fıkrasının 2 numaralı bendine göre;

- Protesto edilmesine veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlusu tarafından ödenmeyen ve
- Dava veya icra takibine değmeyecek derecede küçük olan alacaklar şüpheli alacaktır.

Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, alacağın dava veya icra takibine değmeyecek derecede küçük olması, alacağın şüpheli sayılabilmesi için yeterli değildir. Bu türden alacakların şüpheli sayılabilmesi için aynı zamanda protesto edilmiş veya yazı ile bir defadan fazla istenmesine rağmen ödenmemiş olması da gerekmektedir. Daha çok, geniş bir müşteri kitlesine sahip olan ve perakende satış yapan büyük şirketlerde söz konusu olabilecek bu uygulama ile küçük alacaklarda karşılık ayırmak için dava veya icra şartı getirmenin, gereksiz kırtasiye ve işleme neden olacağı düşünülerek bu tür alacaklar için daha kolay karşılık ayrılması imkanı getirilmiştir. Hangi alacakların dava veya icra takibine değmeyecek derecede küçük olacak sayılacağına ilişkin olarak Maliye Bakanlığınca verilen bir muktezada;

“Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmiş olmasına rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava veya icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklarda miktarın belirlenmesinde bu alacaklar için yapılacak dava ve icra masrafının kriter olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bir başka ifade ile avukat ücreti, noter veya mahkeme masrafı vs. tahmini olarak hesaplanarak alacakla kıyaslanacaktır. Söz konusu masrafın alacak tutarına yakın veya fazla olması ve diğer şartların da gerçekleşmesi halinde karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır.” denilmektedir.

Şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için alacağın taahhütlü ve ilmühaberli mektupla istenmesi gerekir. İhtara rağmen kefil tarafından da ödenmeyen alacak dava veya icra takibine değmeyecek şekilde küçük alacak ise bu alacağın şüpheli alacak sayılması mümkündür (Vural ve Mahmut, 2000:69).

1.2.7.Alacaklar muhasebe kayıtlarında gösterilmelidir.

Ayrılan şüpheli alacak karşılığının hangi alacağa ait olduğu muhasebe kayıtlarında toplu olarak gösterilmesi gerekir. Diğer bir ifadeyle ayrıntılı kayıt yapmada toplu halde karşılık ayrılamaz (Güneş vd.2010:96) karşılıklar kayıtlı değerleri ile değerlendirilir (Sevilengül, 2014:274).

1.3. SPK Mevzuatına Göre Şüpheli Alacak Tanımı Ve Karşılık Ayırma Zorunluluğu

Şüpheli alacaklar, Sermaye Piyasası Kurulunun yayınladığı XI/1 Seri nolu tebliğin 27. maddesinde, *“Çeşitli nedenlerle tahsil imkânlarının güçleşmiş olduğu alacakları ifade eder”*, şeklinde tanımlanmıştır. Aynı madde uyarınca işletmelerin şüpheli alacakları *“makul bir gerekçeye”* dayanarak tahmin etmesi ve bu alacaklar için karşılık ayırması zorunludur. Şüpheli alacaklarla ilgili düzenlemenin yer aldığı V.U.K.’un 323. maddesine göre şüpheli alacaklar için karşılık ayrılması işletmenin takdirine bırakılmıştır. Diğer taraftan vergi mevzuatına göre şüpheli hale gelen alacakların tamamı için ayrılacağı gibi bir kısmı için de karşılık ayrılabilir. Oysa yukarıda belirtildiği üzere Sermaye Piyasası mevzuatına göre, şüpheli hale gelen alacakları tahmin etmek ve bu alacakların tamamı için karşılık ayırmak zorunludur. Bu zorunluluğun nedeni kurulca tespit edilmiş olan muhasebenin temel kavramlarıyla izah edilebilir.

Bu zorunluluk, ana hatları itibariyle (Baş, 1998:35);

* Belli bir dönemde meydana gelen ve işletmenin faaliyet sonucunu etkileyen olayların ilgili olduğu dönem hesaplarına yansıtılması ve her dönemin faaliyet sonucunun diğer dönemlerden bağımsız olarak tespit edilebilmesi amacıyla, dönemsellik kavramının,

* İşletmenin uyguladığı muhasebe politikalarının izleyen dönemlerde değiştirilmemesi bunun sonucunda işletmenin mali durumu, faaliyet sonucu ve bunlara ilişkin yorumların dönemler itibariyle karşılaştırılabilir olması amacıyla, tutarlılık kavramının,

* İşletmenin durumunun daha iyi gösterilerek işletmenin risk altına sokulmasının önlenmesi amacıyla, ihtiyatlılık kavramının,

* Mali tablolardan yararlananların karar vermelerine yardımcı olunması amacıyla, tam açıklama kavramının,

* Muhasebe bilgilerinin ve mali tabloların herkesin yararlanabileceği şekil ve içerikte olması amacıyla tarafsızlık kavramının, muhasebe politikası olarak uygulanabilmesi amacına yöneliktir.

Sermaye piyasası mevzuatına göre, alacağın şüpheli hale geldiğinin tahmin edilmesi önem taşımaktadır. Tebliğin 21. maddesine göre şüpheli alacaklar, işletmelerin önceki yıllarda tahsil edilemeyen alacaklarına ilişkin veriler, borçlunun ödeme yeteneği, işletmenin içinde bulunduğu sektörde ve cari ekonomik ortamda ortaya çıkan olağanüstü koşullar esas alınarak ve makul bir gerekçeye dayanılarak tahmin edilebilir. Makul bir sonuca ulaşmayı önleyen önemli belirsizliklerin var olması halinde, şüpheli alacaklar, “*perakende satış yöntemi*” kullanılarak hesaplanır. Bu yöntemle göre; değerlendirme yapılan dönemden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili bulunduğu dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalaması, değerlendirme dönemindeki vadeli satışlar uygulanarak, tahmini şüpheli alacaklar hesaplanır. Diğer taraftan, aynı maddeye göre tahmin edilen bu şüpheli alacakların dışında; ilgili bulunduğu dönemde vadesi geçtiği halde tahsil edilemeyen veya dava ve icra aşamasında bulunan ve yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan alacaklar için ayrıca karşılık ayrılması gerekmektedir.

Vergi Usul Kanunu’nun şüpheli alacaklarla ilgili 323. maddesine göre, bir alacağın şüpheli hale geldiğinin kabul edilmesi için objektif ve somut verilerle ihtiyaç vardır. Söz konusu maddeye göre, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla; a) Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar, b) Yapılan protestoya veya yazıyla birden fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmeyen ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olan alacaklar, Şüpheli alacak sayılmaktadır. Ancak, bu alacaklar için karşılık ayrılabilir. Bu sebeple yukarıda sayılanlar dışında gerek sermaye piyasası mevzuatı gerekse diğer mevzuatlar uyarınca ve çeşitli yöntemlerle tespit edilmiş olan şüpheli alacakların Vergi Usul Kanunu açısından şüpheli alacak olarak kabul edilmesi ve bunlar için karşılık ayrılması söz konusu değildir. Diğer taraftan aynı maddenin 3. fıkrası uyarınca, şüpheli hale gelen alacağın teminatlı kısmı için karşılık ayrılması mümkün değildir. Bu sebeple sermaye piyasası mevzuatına tabi mükelleflerin, söz konusu mevzuat uyarınca tespit ettikleri şüpheli alacaklar ile bu alacaklar için ayırdıkları karşılıkları, vergi matrahının tespiti sırasında tekrar gözden geçirmeleri gerekmektedir. Vergi matrahının tespiti sırasında, yukarıda yer verdiğimiz Vergi Usul Kanunu açısından kabul edilen şüpheli alacaklar dışında kalan diğer alacaklar için ayrılmış olan karşılıkların dönem kazancına ilave edilmesi gerekmektedir.

2. DEĞERSİZ VE VAZGEÇİLEN ALACAKLAR

2.1. Değersiz Alacaklar Tanım

İşletmelerde şüpheli alacakların yanında vazgeçilen alacaklar ve değersiz alacaklarda mevcut olabilir. Değersiz alacak, kazai bir hükme (*mahkeme kararı*) veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklardır. Vergi Usul Kanunu’nun 322. maddesinde “*Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline imkân kalmayan alacaklar değersiz alacaktır*” açıklayıcı hükmü bulunmaktadır. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarar olarak kaydedilmek suretiyle yok edilirler. İşletme esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler (Karakış, 2004:101). Görüldüğü gibi değersiz alacak artık kaybedilmiş, tahsiline imkân kalmamış, değeri sifira inmiş bir alacaktır. Bir alacağın değersiz alacak olabilmesi için;

- Alacak kazai bir hükme göre (*mahkeme kararı*) tahsil kabiliyetini kaybetmiş olmalıdır. Kazai bir hükümden de anlaşılması gereken, alacak hakkında kanun yollarına başvurulmuş, icra takiplerinin yapılmış, bu müracaat ve takipler sonunda alacağın ödenemeyeceği yargıç kararı ile tespit edilmiş olmalıdır.

- Alacağın değersiz olduğunun kanaat verici bir vesikaya bağlanması gerekir. Örneğin; alacaklının verdiği her nevi ibra senetleri (*borçtan kurtulma*), borçlunun ölümü halinde mirasçılarının mirası reddettiklerine dair belge ve borçlunun gayyubetini (*mevdanda bulunmama, gözle görünmeme*) bildirir belgeler kanaat verici belgelerdir.

Değersiz alacaklar, değersiz hale geldiklerinde mukayyet (kayıtlı) değerleriyle 6 nolu sınıftaki sonuç hesaplarından olan 689 Diğer Olağandışı Gider Ve Zararlar hesabına geçirilerek yok edilirler. Alacak, değersiz veya vazgeçilen alacak konumuna düştüğünde gider yazılarak tamamen kayıtlardan silinmektedir. Ancak bir alacak şüpheli duruma düştüğünde tamamen kayıtlardan silinmemekte şüpheli olduğunu gösteren 128 Şüpheli Ticari Alacaklar hesabına alınmaktadır (Ataman, 2013:118-119). İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler.

Bir alacağın değersiz sayılabilmesi için aşağıdaki faktörlerin oluşması gerekmektedir (Güneş ve Diğ., 2010:108);

- Bir alacağın değersiz olabilmesi için alıcının alacağını tahsil etmek amacıyla bütün hukuki yolları tüketmesi gerekir. Buna rağmen alacağını tahsil edemezse o alacak değersiz alacaktır.
- Alacak ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili olmalıdır. Dolayısıyla bir alacak yargı kararına ve kanaat getirici vesikalara rağmen, ticari kazanç dolayısıyla elde edilmemişse değersiz alacak sayılamaz.
- Alacaklı var olan alacağını konkordato veya sulh yoluyla almaktan vazgeçerse, o alacak değersiz alacak kabul edilir.

Değersiz alacak uygulamasının kapsamını genişletmekle birlikte kanaat verici bir vesikadan söz edebilmek için tahsilinin olanaksızlığını gösteren bir delilin varlığı şarttır. Ancak bu konuda her belge ve olay ayrı ayrı değerlendirilmeli, ilgili olayın gerçek yönü araştırılması, bunlardan sonra vesikalar kanaat verici bulunursa; alacağın değersiz hale geldiği kabul edilmelidir. Vergi hukuku uygulaması bakımından kanaat verici vesikalara örnek olarak aşağıdaki belgeler sayılabilir.

- Konkordato anlaşması
- Alacaktan vazgeçildiğini gösteren mahkeme tutanakları,
- Borçlunun varlık bırakmadan öldüğünü ve mirasçılarının mirası reddettiğini gösteren belgeler,
- Borçlunun kesin olarak yurt dışına çıktığını ve haczi kabil malı olmadığını gösteren belgeler,
- Sulh anlaşması ile alacaktan vazgeçildiğini gösteren belgeler,
- Borçlunun gaipliğine ilişkin mahkeme kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir mal varlığının bulunmadığına dair resmi makam belgesi,
- Gerek doğusu, gerekse vazgeçilmesi bakımından belli ve inandırıcı sebepleri olmak şartıyla alacaktan vazgeçildiğini gösteren anlaşmalar.

3. VAZGEÇİLEN ALACAKLAR

3.1. Vazgeçilen Alacaklar Tanım

Vazgeçilen alacaklara ilişkin düzenlemeler V.U.K.'nun 324. maddesinde yer verilmiştir. Vazgeçilen alacaklar, konkordato ve sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacakları içermektedir. Bu alacaklar aslında bir nev'i değersiz alacaklardır. V.U.K.'nda bu tür alacakların ayrı bir madde ile ayrıca düzenlenmiş olmasının temel nedeni, bu tür alacaklarda borçlu yönünden uygulanması istenen işlemin belirlenmesi amacıdır. Çünkü, V.U.K.'nun 325'nci maddesinde "*Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar*" olarak tanımlanan alacakların esasen, konkordato ve sulh anlaşmasının dayandığı belgelerin "*kanaat verici vesika*" olmaları nedeniyle 322'nci maddeye göre değersiz alacaklar olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Ancak, yukarıda da değinildiği gibi, kanun koyucu bu iki tür (*konkordato ve sulh yolu ile vazgeçilen*) alacakların borçlusu yönünden özel bir düzenleme yapmak gereğini duymuş ve ayrı bir madde ihdas etmiştir (Seviğ, 1993:4). Bu maddenin alacaklı işletme (*alacakların değerlendirilmesi*) yönünden ifade ettiği anlam; bir alacağın vazgeçilen alacak olarak değerlendirilip zarar kaydedilebilmesi için bir alacaktan sadece konkordato veya sulh yoluyla (*alacaklı ve borçlunun serbest irade beyanlarına uygun bir anlaşmaya varmalarıyla*) vazgeçilmesi gerektiğidir. Örneğin tek taraflı beyanla alacaktan

vazgeçildiğini bildiren belgeye dayanılarak, bu alacağın vazgeçilen alacak (*değersiz alacak*) olarak değerlendirilmesi, diğer bir deyimle zarar kaydı olanaksızdır.

Vazgeçilen alacaklarda da değersiz alacaklara ilişkin esaslar geçerlidir. Örneğin; vazgeçilen alacağın zarar kaydedileceği dönem; alacaktan vazgeçildiği, diğer bir deyimle, alacağın değersiz hale geldiği konkordato ve sulh anlaşmasına varıldığı dönemdir. Bu dönemde zarar kaydedilmeyen vazgeçilen alacak daha sonraki yıllarda matrahtan indirilemez. Madde metninde yer alan, sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacak kavramı uygulamada tereddütlere neden olmaktadır. Resmi-Tenzilat konkordatosu sonucu alacaklılar borçluya karşı alacaklarının belli bir yüzdesinden feragat ederler ve borçlu, borçlarının konkordatoda kabul edilen kısmını ödemekle borçlarının tamamından kurtulur. Buna göre, konkordato sonucu alacakların borçludan olan alacakları iki kısma ayrılmaktadır.

- Tahsilinden vazgeçilen (feragat edilen) alacak kısmı,
- Tahsil edilen alacak kısmı

Konkordato sonucu alınmasından vazgeçilen alacaklar, alacaklı açısından değersiz alacaktır. V.U.K.’nen 322 maddesinde, kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkan kalmayan alacaklar değersiz alacak olarak nitelendirilmekte ve bu alacakların mukayyet değerleriyle zarar olarak kaydedilecekleri belirtilmektedir. Konkordato anlaşmasının belirtilen maddede geçen “kanaat verici vesika” kapsamına gireceği konusunda uygulamada görüş birliği vardır. Bu durumda, konkordato sonucu tahsilinden vazgeçilen alacak kısmı alacaklılar açısından “değersiz alacak”tır. Alacağın bu kısmı mukayyet değeriyle zarar olarak sonuç hesaplarına intikal ettirilir. Söz konusu alacak daha önce icra veya iflas safhasına intikal etmiş ve bu nedenle de karşılık ayrılmışsa, konkordatonun kesinleşmesi üzerine karşılık hesapları iptal edilerek, alacak doğrudan zarar olarak kaydedilmelidir. Konkordato sonucu tahsil edilen (*veya edilecek olan*) alacak kısmı (*veya kısımları*) ise normal bir alacak gibi işleme tabi tutulacaktır. Bu alacağın herhangi bir şekilde karşılık hesaplarına intikal ettirilmesi veya doğrudan zarar olarak kaydedilmesi söz konusu değildir. Bu alacağa ilişkin olarak daha önce bir icra veya iflas takibine başlanmış ve bu nedenle alacağa ilişkin bir karşılık ayrılmış olabilir. Konkordatonun kesinleşmesiyle birlikte söz konusu karşılığın iptal edilerek gelir olarak kaydedilmesi gerekmektedir.

Vade Konkordatosunda alacak tam olarak tahsil edileceğinden alacağı ilişkin herhangi bir karşılık ayrılması veya alacağın doğrudan zarar olarak kaydedilmesi mümkün değildir. Borçlu ile alacaklılar arasında yapılan bir konkordatoyla, borçluya vade tanınır. Bu şekilde yapılan konkordato, “*vade konkordatosu*”dur. Bu konkordatoda alacaklıların vazgeçtiği herhangi bir alacak kısmı yoktur. Alacaklılar, alacaklarının tamamını ileriki bir tarihte (*kendilerinin borçluya tanıdıkları vadede*) tahsil edeceklerdir. Bu nedenle alacaklılar tarafından gerek alacaklarına ilişkin karşılık ayrılması, gerekse alacakların doğrudan zarar kaydı mümkün değildir.

Konkordato sonucu alacaklılar tarafından feragat edilen alacak kısımları, borçlu açısından vazgeçilen alacak hükmündedir. Tenzilat konkordatosu sonucu alacaklılar alacaklarının bir kısmının tahsilinden vazgeçmekle, borçluda tahsilinden vazgeçilen alacak kısımları kadar borç ödeme yükümlülüğünden kurtulmaktadır. Alacaklılarca tahsilinden vazgeçilen bu kısmı borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınacak ve bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararla itfa olunmadığı takdirde kar hesabına nakledilecektir. Buna göre, borçlu alacaklılarca tahsilinden vazgeçilen alacak kısımlarını bu maddeye göre işleme tabi tutulacaktır. Vazgeçilen alacakların borçlu yönünden karar alınması bakımından bekleme süresi, normal olarak üç yıl olmakla birlikte, daha önce işin terki, ölüm, kurumlarda devir hallerinde, ölüm veya devir tarihinde üç yıllık süreye bakılmaksızın ölüm veya devir tarihinde kara intikal ettirilir.

4. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK AYRILMASI VE TAMAMININ TAHSİLİNE İLİŞKİN ÖRNEKLER

4.1. Şüpheli Ticari Alacak Ayrılması ve Sonraki Dönemde Tahsil Edilmesi

Örnek 1: Bir işletme 01/03/2018 tarihinde K.D.V. dâhil 2.000 TL.’ye A malından 200 adet satmıştır. Karşılığında 2.000 TL.’lik alacak senedi almıştır. 30/06/2018 tarihinde yapılan protestoya veya yazı ile iki defa istenilmesine rağmen borç tahsil edilememiş ve alacak mahkemeye intikal

ettirilmiştir. Alacak şüpheli duruma düştüğünden tamamı üzerinden 31/12/2018'de karşılık ayrılmıştır. Karşılık ayrılan bu alacağın tamamı 10.03.2019'de tahsil edilmiştir. Yevmiye kayıtları şu şekilde olacaktır.

----- 01/03/2018 -----		
121 ALACAK SENETLERİ	2.000	
391 HESAPLANAN K.D.V.		360
600 YURTİÇİ SATIŞLAR		1.640
<i>200 adet A.malı satışı</i>		
----- 30/06/2018 -----		
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	22.9	
770.00.01 Damga Pulu 0.5		
770.00.02 Başvuru Harcı 10.4		
770.00.03 Peşin Harç 10		
770.00.04 Vekalet Harcı 2		
100 KASA		22.9
<i>2.000 TL.lik alacak senedinin protesto-mahkeme masrafı</i>		
----- 30/06/2018 -----		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	2.000	
121 ALACAK SENETLERİ		2.000
<i>2.000 TL.lik alacak senedinin şüpheli duruma düşmesi</i>		
----- 31/12/2018 -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ (-)	2.000	
654.01 Şüpheli Tic.Al. Karş.Gid.		
129 ŞÜP. TİC. AL. KARŞ. (-)		2.000
<i>2.000 TL.'lik alacak senedine karşılık ayrılması</i>		
-----10/03/2019 -----		
100 KASA	2.000	
128 ŞÜPHELİ TİC. ALACAKLAR		2.000
<i>Şüpheli duruma düşen ticari alacağın tahsili</i>		
----- 10/03/2019 -----		
129 ŞÜPHELİ TİC. ALACAK.KARŞ. (-)	2.000	
644 KONUSU KALM.KARŞILIKLAR (-)		2.000
<i>Zararın gerçekleşmemesi nedeniyle</i>		
----- / -----		
100 KASA	22.9	
679 DİĞER OL. DIŞI GELİR VE KARLAR		22.9
<i>Protesto edilen senet masraflarının alıcı tarafından iadesi</i>		
----- / -----		

4.2. Şüpheli Ticari Alacak Ayrılması ve Tahsilinin İmkansız Olmasına İlişkin Örnek (Aciz Belgesi Alınması Durumu)

Örnek 2: X İşletmesinin alacak senetlerinden 400 TL. lik kısmı 15.02.2018'de şüpheli duruma düşmüş tamamı üzerinden 31.12.2018'de karşılık ayrılmıştır. Ancak karşılık ayrılan bu alacağın 20.04.2019'da mahkeme kararına göre tahsiline imkân kalmamıştır. Yevmiye kayıtları şu şekilde yapılacaktır (Ataman ve Akgül, 2001:374).

----- 15/02/2018 -----		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	400	
121 ALACAK SENETLERİ		400
<i>400 TL..'lik alacak senedinin şüpheli duruma düşmesi</i>		
----- 31/12/2018 -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ (-)	400	

654.01 Şüp.Tic.Alac.Karş.Gid.		
129 ŞÜPHELİ TİC.ALACAK.KARŞ.(-)	400	
400 TL.lik alacak senedine karşılık ayrılması		
-----20 /04/2019-----		
129 ŞÜP. TİC.ALACAK.. KARŞ.(-)	400	
128 ŞÜPHELİ TİC.ALACAKLAR		400
Şüpheli alacağın tahsilinin imkansızlaşması		
----- / -----		

4.3. Gerçekleşen zararın ayrılan karşılıklardan fazla olması haline İlişkin Örnek

Örnek 3: Y İşletmesinin senetli alacaklarından 1.000 TL. lik kısmı 15.07.2018’de şüpheli duruma düşmüş ve şüpheli alacak için 31.12.2018’de 800 TL. lik karşılık ayrılmıştır. 01.04.2019’da dava kaybedildiği için alacağın tahsili imkânsız hale gelmiştir. Verilen bu bilgilere göre yevmiye kayıtları şu şekilde yapılacaktır (Ataman, 2013:375).

----- 15/07/2018 -----		
128 ŞÜPHELİ TİC.ALACAKLAR	1.000	
121 ALACAK SENETLERİ		1.000
1.000 TL.lik alacağın şüpheli duruma düşmesi nedeniyle		
----- 31/12/2018 -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ (-)	800	
654.01 Şüp.Tic.Alacaklar Karş.Giderleri		
129 ŞÜP.TİC.ALACAKLAR KARŞ.(-)	800	
1.000 TL.lik senetli alacağa karşılık ayrılması		
----- 01/04/2019 -----		
129 ŞÜP. TİC.ALACAKLAR KARŞ.(-)	800	
681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI	200	
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR		1.000
Gerçekleşen zararın ayrılan karşılıktan fazla Olması sebebiyle yapılan kayıt		
----- / -----		

4.4. Alacaklardan daha önce düşülen, karşılık ayrılan ticari alacağın mahkeme kararıyla imkânsız hale gelmesi ile ilgili örnek

Örnek 4: Önceki dönem tahsili şüpheli ticari alacaklar hesabına alınan 4.900 TL.’lik alacak için aynı miktarda karşılık ayrılmış bulunmaktadır. Söz konusu alacak için 75 TL’lik takip gideri yapılmıştır. Alacak davası işletmenin aleyhine sonuçlanmış ve davanın kaybedilmesi dolayısıyla 180 TL’lik avukatlık ücreti ödemiştir (Güneş vd.,2010:110).

Takip gideri ödemesi		
----- / -----		
128 ŞÜPHELİ TİC.ALACAKLAR	75	
100 KASA		75
-----/-----		
Alacağın Değersiz Hale Gelmesi ile İlgili Kayıt		
-----/-----		
129 ŞÜP.TİC.ALACAKLAR KARŞ.(-)	4.900	
659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	75	
128 ŞÜP.TİC.ALACAKLAR		4.975
----- --/-----		
Avukatlık ücretinin ödenmesinin kaydı		
-----/-----		
659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	180	
100 KASA		180
-----/-----		

4.5. Alacaklardan daha önce düşülen, karşılık ayrılan ticari alacağın mahkeme kararıyla imkansız hale gelmesi ve bir üst mahkemeye başvurarak alacağın bir sonraki dönemde tahsiline ilişkin örnek

Örnek 5: Z İşletmesinin senetli alacaklarından 2.500 TL. lik kısmı 20.08.2018’de dava safhasına giren şüpheli alacağın 31.12.2017’de tamamı üzerinden karşılık ayrılmıştır. 01.03.2018’de dava kaybedildiği için alacağın tahsili imkânsız hale gelmiştir. Ancak işletme bir üst mahkemeye başvurmuş, mahkeme alacağın işletmeye ödenmesine 10.01.2019 tarihinde karar vermiş ve borçlu anılan tarihte borcunu ödemiştir.

----- 20/08/2017 -----		
128 ŞÜPHELİ TİC.ALACAKLAR	2.500	
121 ALACAK SENETLERİ		2.500
2.500 TL.lik alacak senedinin şüpheli duruma düşmesi		
----- 31/12/2017 -----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ (-)	2.500	
654.01 Şüp.Tic.Alacaklar Karş.Gid.		
129 ŞÜP. TİC.ALACAKLAR KARŞ.(-)		2.500
2500 TL.lik alacak senedine karşılık ayrılması		
-----01/03/2018 -----		
129 ŞÜP.TİC.ALACAKLAR KARŞ.(-)	2.500	
128 ŞÜP.TİC.ALACAKLAR		2.500
Şüpheli alacağın tahsilinin imkansızlaşması nedeniyle		
----- 10/01/2019 -----		
100 KASA	2.500	
671 ÖNCEKİ DÖN.GEL. VE KARLARI		2.500
Şüpheli alacağın tahsili		
----- / -----		

Örnek 6: Meltem A.Ş. (A). A.Ş.’ye 40.000 TL. borçlu bulunmaktadır. (A) A.Ş. Meltem A.Ş.’nin borcunu zamanında ödememesi üzerine 25.01.2018 tarihinde icra takibine başvurmuş ve aynı alacak içinde 31.12.2018 tarihinde karşılık ayırmış ve gider olarak sonuç hesaplarına intikal ettirmiştir. İcra takibi devam ederken borçlu Meltem A.Ş. 10.10.2018 tarihinde icra tetkik merciine başvuruda bulunarak konkordato teklif etmiştir. Konkordato süreci bu şekilde işlemeye başlamış ve 10.02.2019 tarihinde konkordato kararı kesinleşmiştir. Konkordato anlaşmasında, Meltem A.Ş. borcunun %50’sini ödemek suretiyle borçlarından kurtulacağı hususu yer almıştır. Bu durumda (A) A.Ş.’nin köz konusu alacağına ilişkin olarak vergisel anlamda yapmaları gereken işlem aşağıdaki gibi olmalıdır;

(A) A.Ş. alacağın tamamı için 31.12.2018 tarihinde karşılık ayırmıştır. Konkordato anlaşması ise 10.02.2019 tarihinde kesinleşmiştir. Bu anlaşmaya göre (A) A.Ş. alacağı olan 40.000 TL. tutarındaki alacağının 20.000 TL.’nden vazgeçmiş, kalan 20.000 TL.’ni ise tahsil etmiştir.

Alacağının tamamı için 31.12.2018 tarihinde karşılık ayırmış ve gider olarak kaydetmiştir. Konkordato anlaşması ise 10.02.2019 tarihinde kesinleşmiştir. Bu anlaşmaya göre (A) A.Ş. Meltem A.Ş.’nden olan 40.000 TL. tutarındaki alacağının 20.000 TL.’nden vazgeçmiş, kalan 20.000 TL.’ni ileriki tarihlerde tahsil edilecektir. Bu durumda (A) A.Ş.’nin

- Alacağın tamamı için ayrılan 40.000 TL. tutarındaki karşılık iptal edilmeli ve gelir olarak kaydedilmelidir.
- Alacağın vazgeçilen kısmı olan 20.000 TL. “değersiz alacak” haline geldiğinden doğrudan gider olarak kaydedilmelidir.

(A) A.Ş.’nin bu işlemlere ilişkin olarak yapması gereken muhasebe kayıtları şu şekilde olmalıdır.

Şüpheli hale gelen alacağa ilişkin olarak karşılık ayrılması kayıtları

-----25/01/2018-----		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	40.000	
120 ALICILAR		40.000
-----31/12/2018-----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ	40.000	
129 ŞÜP. TİC. ALACAK KARŞ.		40.000
-----31 /12/2018-----		
690 DÖNEM KAR VEYA ZARARI	40.000	
654 KARŞILIK GİDERLERİ		40.000
-----/------		

Alacağın bir kısmının değersiz alacak haline gelmesinde yapılan muhasebe kayıtları

-----25/01/2018-----		
120 ALICILAR	40.000	
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR		40.000
-----10/02/2019-----		
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	40.000	
644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR		40.000
-----10/02/2019-----		
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİD.VE ZAR.	20.000	
120 ALICILAR		20.000
-----31/12/2019-----		
644 KONUSU KAL.KARŞILIKLAR	40.000	
690 DÖNEM KAR VEYA ZARARI		40.000
-----31/12/2019-----		
690 DÖNEM KAR VEYA ZARARI	20.000	
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİD.VE ZAR.		20.000
-----/------		

Örnek 7: X A.Ş. müşterilerinden (Z) Ltd.Şti'nden olan 35.000 TL. senetsiz alacağının yarısını 05/12/2015 tarihinde konkordato yolu ile talep etmekten vazgeçmiştir (Karakış, 2004:109).

X A.Ş.'nin muhasebe kayıtları şöyledir.

-----05.12.2015-----		
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİD.VE ZAR.	17.500	
120 ALICILAR		17.500
<i>Konkordato yolu ile (Z) Ltd.Şti.den vazgeçilen Alacağa ilişkin kayıt.</i>		
-----/------		

(Z) Ltd.Şti.'nin muhasebe kaydı ise şöyle olur.

-----05/12/2015-----		
320 SATICILAR	17.500	
549 ÖZEL FONLAR		17.500
-----/------		

(Z) Ltd. Şti. konkordatosu kesinleştiği alacağın vazgeçilen alacak haline geldiği tarihi takip eden üç yıl içinde bu tutar zararla mahsup edilmez ise, üçüncü yılın sonunda tutarın dönem matrahına ilave edilmesi gerekmektedir.

-----31/12/2018-----		
549 ÖZEL FONLAR	17.500	
679 DİĞ OLAĞANDIŞI GEL.VE KAR.		17.500
<i>Zararla mahsup edilmeyen vazgeçilen borca İlişkin gelir kaydı</i>		
-----31.12.2018-----		
679 DİĞER OLAĞANDIŞI GEL.VE KAR.	17.500	
690 DÖNEM KAR VEYA ZARARI		17.500

Dönem Kar-Zararına intikal kaydı
-----/-----

SONUÇ

Çalışmamızın amacı uygulamada şüpheli alacak karşılığı ayrılmasıyla ilgili ortaya çıkabilecek çeşitli sorunlara çözüm bulmakta yardımcı olabilmektir. Şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında, alacağın değersiz hale gelmesinde mutlaka kanuni şartların varlığı aranmalıdır. Sermaye piyasası uyarınca şüpheli hale gelen alacakların büyük bir kısmı VUK'ya göre şüpheli alacak sayılmamaktadır. Bu sebeple VUK'ya göre şüpheli olduğu kabul edilmeyen alacaklar için ayrılan karşılıkların vergi matrahının tespitinde dönem kazancına eklenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, vergi matrahı eksik beyan edilmiş ve eksik tahakkuk ettirilmiş olacağından vergi kaybı meydana gelmiş olacak ve mükellefler cezai yaptırımla karşı karşıya kalacaklardır. Bu nedenle şüpheli ticari alacaklar karşılığı ayrılması durumlarında olayın gerçekliği ve kanuni şartların varlığı araştırılmalıdır ve hatalı uygulamalara yer verilmemelidir. Kayıtların düzgün ve doğru tutulmasıyla düzenlemelerin öngördüğü amaçlara ulaşılması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Ataman Ü, Akgül B. (2001), Başak, *Genel Muhasebe Uygulamaları II*. Baskı, Türkmen Kitapevi, İstanbul
- Ataman Ü.,(2013), *Muhasebede Dönem İçi İşlemleri*, Cilt 1, Türkmen Kitabevi, İstanbul
- Baş, S.A.(1998); *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:64, Nisan
- Güneş R., Bekçi İ. vd. (2010), *Dönem Sonu İşlemleri*, Genel Muhasebe II, Isparta
- Kalenderoğlu M., (2016), *Genel Muhasebe Ve Mali Tablolar Analizi*,8.baskı, Sözkese matbaacılık, Ankara
- Karakış Ş. (2004),”Vergi Dünyası”, *Değersiz ve Vazgeçilen Alacaklar*, Sayı:280, Aralık
- Öcal M.S. ve Emeksiz T. (1996), *İcra İflas Hukukunun Vergi Usul Kanunundaki Şüpheli Alacak ve Değersiz Alacak Müesseseleri ile İlişkisi*, Vergi Dünyası, Sayı:180, Ağustos
- Sevilengül O. (2016), *Genel Muhasebe*,18.baskı, Gazi kitapevi, Ankara
- Seviğ V. (1993), *Yaklaşım Dergisi*, Yıl 1 Sayı 3, Mart
- Taş S. (2004), *Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması*, Vergi Dünyası, Sayı:280, Aralık
- Vural M. (2000), *Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması*, Vergi Dünyası, Sayı:232, Aralık
- Danıştay 3. Dairesinin 10.06.1987 tarih ve E: 1986/2768, K: 1978/1552 sayılı kararı
- Danıştay 3. Dairesinin 11.12.1989 tarih ve E: 1989/4216, K: 1989/2768 sayılı kararı
- Maliye Bakanlığının 13.9.1999 tarih ve 29/2978-323-162-38446 sayılı muktezası
- Maliye Bakanlığının 23.2.1999 tarih ve 29/2979-323-153-6359 sayılı muktezası